

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Брачук Анастасії Олегівни на тему «Реалізація принципу сприяння торгівлі у митному законодавстві», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»

Представлена до захисту дисертаційна робота присвячена визначенню кола проблем, що постають у зв'язку із запровадженням принципу сприяння торгівлі у національному митному законодавстві, й окресленню шляхів їх (проблем) розв'язання.

Актуальність обраної авторкою теми не викликає сумнівів. Адже її розкриття дозволяє з'ясувати, які зобов'язання щодо удосконалення митного законодавства має виконати держава з тим, щоб створити належні умови для практичної реалізації закріпленого на рівні міжнародних нормативно-правових актів принципу сприяння торгівлі.

У своєму дослідженні дисертантка констатує, що положення міжнародних документів про сприяння торгівлі вміщують дві основні групи подібних зобов'язань. Перша – об'єднує зобов'язання, які стосуються змісту та характеристики митних процедур, а також деяких прикордонних формальностей; інша – включає зобов'язання спрямовані на формування певного порядку здійснення управління митною сферою, який у повній мірі здатен забезпечити реалізацію сервісних функцій митних органів, гарантувати дотримання прав та врахування інтересів недержавних суб'єктів, сприяти розвитку публічно-приватного партнерства у сфері зовнішньої торгівлі. Очевидно, що зобов'язання першої групи охоплюються виключно галузевою тематикою, інші ж – стосуються загальних питань розвитку вітчизняного адміністративного права.

Ще одним цікавим питанням, що порушує дисертантка внаслідок обрання даної теми, є питання співвідношення обсягу контрольних функцій

держави із належним рівнем дотримання законодавства. Означене питання розглянуто у контексті забезпечення обґрунтованого балансу між спрощенням митних процедур та ефективним митним контролем. За позицією авторки, сприяння торгівлі передбачає насамперед звуження видів та обсягу державного контролю щодо товарів, які переміщують через митний кордон і, як наслідок, створення комфортних умов для здійснення міжнародної торгівлі, мінімізації витрат, пов'язаних із виконанням суб'єктами ЗЕД митних процедур. Однак сприяння торгівлі також не виключає запровадження таких прийомів та способів здійснення контролю, які мають забезпечити прийнятний рівень митної безпеки, дотримання митного законодавства та отримання необхідної інформації про товари, що імпортуються або експортуються. Такі прийоми та способи дисертантка узагальнено називає заходами зі сприяння торгівлі, наголошуючи, що вони виступають важливим чинником, що визначає правовий режим переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Застосування цих заходів призводить до взаємодії суб'єктів владних повноважень із суб'єктами ЗЕД, в межах якої останні набувають додаткових функцій щодо гарантування дотримання митного законодавства через вдосконалення своїх внутрішніх процедур. Інакшими словами, відбувається своєрідне «делегування» окремих функцій недержавним суб'єктам, внаслідок чого останні отримують вищий ступінь довіри та мають можливість скоротити час і витрати на митне оформлення.

Зауважу, що до цього часу спеціалізованих монографічних досліджень, присвячених розробленню принципу сприяння торгівлі, в українській науці адміністративного права не існувало. Зазвичай, це питання розглядалося у зв'язку із підготовкою дисертацій, в яких досліджувалися окремі проблеми митного оформлення та митного контролю. В той же час, як переконливо доводить авторка у своїй роботі, проблема реалізації заходів зі сприяння торгівлі є більш змістовною; вона має відношення до цілої низки аспектів здійснення митної справи.

Представлена дисертаційна робота виконана у відповідності до затверджених Міністерством освіти і науки України наукових планів та програм Національного університету «Одеська юридична академія».

Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків та рекомендацій

Визначивши в якості об'єкта дисертаційного дослідження правові відносини, пов'язані із забезпеченням реалізації принципу сприяння торгівлі під час виконання митних процедур, авторка впевнено та послідовно розкриває питання, що охоплює тема, й робить аргументовані висновки.

Проведене дослідження ґрунтується на репрезентативній джерельній базі, яка представлена науковими працями провідних зарубіжних і вітчизняних фахівців в галузі адміністративного та митного права. Емпірична складова включає міжнародні нормативно-правові акти, правові акти ЄС й деяких зарубіжних країн (Австралія, Канада, США), акти національного митного законодавства.

Дисертанткою здійснено систематизацію поглядів науковців, критично проаналізовано деякі їх висновки й концепції.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загально-наукових та галузевих методів пізнання. Зокрема, використання історичного та компаративного методів дозволило дослідити динаміку розвитку підходів до розуміння принципу сприяння торгівлі та провести порівняльний аналіз законодавства різних країнах, де цей принцип впроваджено. Завдяки використанню структурно-функціонального методу вдалося дослідити увесь комплекс питань, пов'язаних із типологією та змістом заходів зі сприяння торгівлі. Методи аналізу та синтезу стали основою для побудови завершеної концепції сприяння торгівлі, надання пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення законодавства з відповідних питань.

Комплексний підхід дозволив отримати науковозначимі результати та висловити аргументовані пропозиції теоретичного і практичного характеру.

Наукова новизна і практична значущість одержаних результатів

Наукова новизна результатів даної дисертаційної роботи зумовлена у першу чергу тим, що вона, по суті, є першим у вітчизняній науці дослідженням, в якому сформульована цілісна концепція реалізації принципу сприяння торгівлі у митному законодавстві.

Така новизна, зокрема, полягає в наступному:

- встановлено динаміку розвитку правил та стандартів, які діють у розглядуваній сфері, що призвело до з'ясування змісту та мети застосування заходів зі сприяння торгівлі;

- на підставі аналізу актів Всесвітньої митної організації та Світової організації торгівлі здійснено класифікацію заходів зі сприяння торгівлі за такими критеріями, як джерела, деталізація, строки застосування, порядок імплементації. Означене створює підґрунтя для формування національних стратегій та планів реформування митного законодавства;

- відповідно до Угоди про спрощення процедур торгівлі СОТ визначено систему заходів зі сприяння торгівлі, виокремлено загальні принципи реалізації митних процедур, особливі прийоми та способи їх здійснення та порядок запровадження змін до митного законодавства;

- сформульовано базові елементи концепції системи «Єдине вікно», які характеризують правові та організаційні основи її функціонування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що, по-перше, вони можуть бути враховані у зв'язку із подальшим науковим розробленням проблем, обумовлених застосуванням заходів зі сприяння торгівлі. По-друге, висловлені авторкою пропозиції можуть бути використані у правотворчій діяльності для удосконалення положень Митного кодексу України, актів Кабінету Міністрів України, якими визначають порядок впровадження заходів зі сприяння торгівлі та застосування інформаційно-комунікаційних технологій для митного оформлення за принципом «Єдиного вікна». По-третє, результати роботи можуть бути впроваджені у навчальний

процес у зв'язку з підготовкою програм навчальних дисциплін, що викладають у юридичних та економічних вищих навчальних закладах. Результати дисертаційного дослідження також можуть бути застосовані під час підвищення кваліфікації службовців митних органів та інших залучених суб'єктів владних повноважень. Нарешті, окремі пропозиції сприятимуть підвищенню ефективності діяльності митних органів і можуть бути використані при удосконаленні практики здійснення митних процедур.

Оцінка змісту дисертації

Структура та зміст дисертаційного дослідження обумовлені поставленою метою та дослідницькими завданнями. Структура роботи підпорядкована здійсненню наукового аналізу об'єкта та предмета дослідження від загального до спеціального, починаючи із загально-теоретичного підґрунтя формування принципу сприяння торгівлі і завершуючи прикладними аспектами виконання митних формальностей у межах його реалізації на практиці.

Перший розділ дисертації носить теоретико-методологічний характер; в ньому надано загальну характеристику стану наукових досліджень в галузі реалізації заходів зі сприяння торгівлі та спрощення митних процедур. На основі цієї характеристики сформовано понятійний апарат дослідження.

Заслуговує на увагу проведений авторкою аналіз базових підходів до розуміння концепції сприяння торгівлі (підрозділ 1.2). Зокрема, інтерес викликають висловлені у роботі позиції щодо рівнів правового регулювання даного питання, окреслення тих процедур та формальностей, що підпадають під дію відповідних зобов'язань, критеріїв визначення результатів запровадження заходів зі сприяння торгівлі тощо.

Цікавим виглядає ґрунтовний екскурс в історію формування зобов'язань зі сприяння торгівлі (підрозділи 1.1). Він є важливим з точки зору визначення загальних тенденцій розвитку правил і стандартів, які стосуються здійснення митних процедур та управління кордонами.

Аналіз вітчизняних наукових доробок з питань спрощення та гармонізації митних процедур (підрозділ 1.3) свідчить про ґрунтовність вивчення проблем, що постають у досліджуваній царині, про здатність авторки критично мислити при ознайомленні із існуючими дослідницькими позиціями та підходами.

Другий розділ дисертації присвячено аналізу структури та окремих елементів зобов'язань зі сприяння торгівлі. В ньому авторкою визначено типологію змін, яку має запровадити Україна в митному законодавстві відповідно до вимог Угоди щодо спрощення процедур торгівлі СОТ (УСПТ), серед яких виділено трансформацію загальних принципів митних процедур. У розділі сформульовано рекомендаційні норми відносно організації реформування законодавства, зокрема, через такі інституції, як Національний комітет зі спрощення процедур торгівлі.

У третьому розділі дисертації розглянуто прикладні правові та організаційні питання запровадження інформаційно-комунікаційної системи «Єдине вікно». Дисертанткою виокремлено основні стандарти організації функціонування та правового забезпечення «Єдиного вікна» (підрозділ 3.1), проаналізовано досвід деяких країн щодо запровадження цієї системи (підрозділ 3.2) та охарактеризовано правові основи використання системи «Єдине вікно» з метою здійснення митного оформлення в Україні (підрозділ 3.3).

На окрему увагу заслуговують зроблені у дослідженні пропозиції, спрямовані на удосконалення національного митного законодавства.

Зауваження та дискусійні положення

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаю за доцільне висловити деякі зауваження.

(1) Характеризуючи процес виконання зобов'язань зі спрощення торгівлі згідно УСПТ, авторка цілком аргументовано зазначає, що він включає «реформування законодавства, розвиток інфраструктури та

матеріального забезпечення, розвиток людського потенціалу суб'єктів владних повноважень, залучення іноземної технічної допомоги» (с. 166 дисертації). Очевидно, що не лише реформування законодавства, а й всі інші названі напрями мають свої форми реалізації. Отже, робота лише виграла б, якби дисертантка сформулювала пропозиції стосовно внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на розвиток митної інфраструктури або кадрового потенціалу митних органів в рамках зобов'язань УСПТ.

(2) Розглядаючи у підрозділі 1.2 дисертації базові підходи до аналізу концепції сприяння торгівлі, авторка звертається і до методів оцінки результатів імплементації таких заходів, називаючи базовим індикатором такої оцінки зниження прямих та непрямих торговельних операційних витрат суб'єктів ЗЕД, пов'язаних із забезпеченням дотримання законодавства та процедурними затримками. Але, вважаю, що доцільно було б звернути увагу на існування й інших методів оцінки спрощення митних процедур, наприклад, пов'язаних зі зверненням до рейтингів ведення бізнесу Світового банку, які включають оцінку національних митних процедур з огляду на їх зручність для здійснення транскордонної торгівлі.

(3) Було б бажано, якби дисертантка чіткіше продемонструвала позицію відносно співвідношення таких категорій, як «зобов'язання зі сприяння торгівлі» та «заходи зі сприяння торгівлі». Це є основою для визначення конкретних механізмів вдосконалення як безпосередньо митних процедур, так і різних аспектів забезпечення їх належного виконання. Складається враження, що у роботі дані категорії вживають як синонімічні.

(4) У роботі авторкою згадано правило статті 4.1 УСПТ, згідно з яким держава повинна забезпечити оскарження адміністративних рішень митних органів (с. 95 дисертації). У дослідженні відзначено, що відповідно до інформації, поданої Україною в СОТ, дана норма не входить до переліку тих, що вже імплементовані у законодавстві нашої держави (с. 98 дисертації). Зауважу, що порядок даного оскарження на сьогодні забезпечено нормами Кодексу адміністративного судочинства України й положеннями,

об'єднаними у Главі 4 Митного кодексу України «Оскарження рішень, дій або бездіяльності органів доходів і зборів, їх посадових осіб та інших працівників і відповідальність за них». Хотілося б почути, чому, на думку дисертантки, відповідно до наданої інформації стан нормативного забезпечення в Україні оскарження рішень митних органів отримав незадовільну оцінку.

Підсумовуючи, зазначу, що на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження А. О. Брачук ці зауваження не впливають, оскільки вони мають переважно дискусійний характер.

Висновок

Дисертаційна робота А. О. Брачук повністю відповідає спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, повно викладено у 6-ти працях, опублікованих авторкою у наукових виданнях.

На позитивну оцінку заслуговує кількість виступів А. О. Брачук на науково-практичних конференціях, яких нараховується 5, що є свідченням готовності дисертантки до наукової дискусії і публічного представлення, а також обґрунтування результатів проведеного дослідження.

Отже, дисертація на тему **«Реалізація принципу сприяння торгівлі в митному законодавстві»** є завершеною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права та процесу. З точки зору актуальності, новизни постановки та вирішення досліджених проблем, теоретичного рівня та практичної корисності, достовірності та обґрунтованості одержаних результатів дане дисертаційне дослідження

відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – **Брачук Анастасія Олегівна** на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Н. Б. Писаренко

Підпис	<i>Писаренко Н.Б.</i>
Засвідчую	<i>[Signature]</i>
Нач.ВК	<i>[Signature]</i>
20. 09. 2019 р.	